

URTX

ELS DINERS DE TÀRREGA EN TEMPS DE LA CASA REIAL DELS ÀUSTRIA

Jaume Torres i Gros

ELS DINERS DE TÀRREGA EN TEMPS DE LA CASA REIAL DELS ÀUSTRIA

**Jaume
Torres i Gros**
Cronista municipal
de Bellpuig

Aquest estudi relatarà i donarà a conèixer les encunyacions de moneda fetes a la vila de Tàrrega, en època dels Àustria, reis d'Espanya i prínceps de Catalunya, durant el segle XVII. Està basat en les pròpies monedes, anomenades *diner*, i no pas en documents. Són monedes inèdites dins el món de la numismàtica (ara ja es podran catalogar), i sobretot ho són per als targarins.

Com a historiador i col·leccionista resident a la vila de Bellpuig, on foren trobades les dites monedes, he cregut necessari donar-les a conèixer, degut al gran interès històric que tenen avui per a la ciutat de Tàrrega.

Després de consultar i estudiar diversos documents,¹ es pot comprovar que no es dona cap informació sobre les encunyacions targarines dels *diners*, fetes en temps dels Àustria.

Les monedes que s'han trobat de Tàrrega i que componen el present estudi són del valor *menut o diner*, dels anys 1621 i 1641. Aniré relatant els fets relatius a la història de Tàrrega en aquella època i de la numismàtica catalana per tal de situar millor el tema.

El 31 de maig de 1612, i per reial ordre, queden prohibits els diners i substituïts per la nova moneda, *l'ardit de billó* (equivalent a dos diners), amb fabricació i seca a Barcelona. Tot i que es vol implantar l'ordenació monetària de Catalunya dirigida des de Barcelona, els antics privilegis existents en altres poblacions fan impossible que es porti a la pràctica la reial ordre, donat que els mateixos reis continuaven fent concessions, com després veurem.

Aquesta raó me la dona una altra publicació de l'historiador de numismàtica Pere Canton i Playà,² que diu: "La moneda dels Àustria [...] hi ha emissions locals de *diners de belló* a les ciutats de Banyoles, Olot, Girona, Granollers,

Lleida, Vic, Solsona, Tàrrega i Barcelona". Però no dona les dates d'emissió dels dits diners, ni tampoc en mostra cap de les de Tàrrega.

Així ho confirma una altra gran publicació³ monetària dels *diners*, en l'apartat del rei Felip II de Castella i I de Catalunya (1598-1621); dona les dates d'encunyació de Banyoles de l'any 1600, igual que de Granollers dels anys 1612 i 1620 (a Solsona), i no en cita cap de coneguda de Tàrrega. Del seu fill Felip III, entre els anys 1621 i 1665, trobem catalogats els *diners* de Cervera, encunyats el 1624; Granollers, l'any 1635; els de Perpinyà, de l'any 1640; els de Puigcerdà, del 1641; els de Solsona, del 1641 i 1642; els d'Agramunt, del 1643; i una última encunyació de Solsona, de l'any 1651. Altra vegada no en cita cap de Tàrrega, i altres publicacions tampoc no en donen referència ni coneixença.

La comprovació de no haver-hi cap notícia de l'encunyació reial dels diners de la vila de Tàrrega en temps dels reis de la casa d'Àustria (els documenta l'historiador Canton, però els dona per desapareguts), em porta a donar-los a conèixer.

La moneda data de l'any 1621; com hem vist, amb data semblant hi ha els *diners* de Cervera del 1624, o sigui, després dels de Tàrrega.

El primer problema de catalogació numismàtica històrica és de l'any 1621, amb la mort de Felip II. Des del 31 de març de 1621 el nou rei era Felip III, fill i hereu de l'anterior. Doncs aquesta encunyació tant podria ser d'un com de l'altre. La resolució era amb el bust del rei gravat a la mateixa; moneda, segons aquest tipus de bust, el rei és el mateix que tenen marcats els ardots de Barcelona des de l'any 1612: Felip II; no queda cap dubte, el bust del rei porta barba i un coll d'onades grans, mentre que el bust de Felip III porta bigoti amb un

coll de punta ratllat. Del tipus i bust amb barba són els diners de Barcelona, Solsona i Granollers, tots mirant a l'esquerra, mentre que el bust de Felip III apareix als de Banyoles, Girona i Vic; i miren al revers cap a la dreta, amb bigoti i coll sense ondes, si bé també pot ser que el tipus de bust amb barba es continués gravant en diners dels primers anys del regnat de Felip III, com es comprova amb algun fet.

Una altra encunyació dels *diners* de Tàrraga és de l'any 1641. Aquesta data la fa ser raríssima. A més, porta gravat el bust de Felip III, amb bigoti i coll de punta. En dit any coincideix que Catalunya està revoltada contra el rei d'Àustria des de l'any anterior, el 1640; la guerra dura molts anys.⁴ A la vegada, Tàrraga encunya diners el 1642 amb el bust del rei Lluís XIII de França; aquestes encunyacions són molt conegudes dins la numismàtica amb les seves diferents variants. Doncs els diners en nom de Felip crec foren encunyats per error o confusió del monarca; si més no, són conegudes les encunyacions de rals d'argent amb llegenda del rei Felip del 1641.

Per fer-ne una bona descripció, en primer lloc cal veure una moneda i l'altra, per desxifrar com és la moneda *ardit de billó*, dit *barcelonès*, que acaba imposant-se per tot el Principat de Catalunya. En el seu revers hi ha el cap del rei, sense corona, amb barba o bigoti, amb un gran coll, davant la cara una A i darrere la cara una R, sense llegenda.

Revers: escut de la ciutat, voltat de dues orles de punts, la llegenda BARCINO-CIVITAS, i any o data d'igual format. Són encunyades tant de Felip II com de Felip III, el gravat del qual és molt semblant als diners de Tàrraga, com es pot veure també així en d'altres poblacions catalanes que fabricaren diners en llurs regnats a Catalunya.

La catalogació dels diners de Tàrraga inèdits son de tres tipus:



Dues monedes de Felip, 1621

1. Anvers: cap del rei amb barba, sense corona, amb un gran coll d'ones, rodejat de la llegenda PHILIPP.D.G.HISPA.R.
Revers: creu patriarcal catalana, amb punts i anelles, data del 1621, llegenda TAR.RAGI.CIVI.

2. Anvers: igual que l'anterior, variant la llegenda, que és PHILIPPO.D.G.HISPA.R.
Revers: és incusa, llisa.



Moneda de Tàrraga de Felip, del 1641

3. Anvers: cap del rei sense corona, amb bigoti, i coll gran, rodejat de la llegenda ...LONI.PIL. (possiblement CATALONIA.PILIP.).
Revers: creu patriarcal catalana, amb punts i anelles, data del 1641, llegenda visible TAR... (possiblement TAR.RAGI.CIVI.).

En no tenir documentació de l'encunyació, revisarem la història de Tàrraga i a la vegada la de les altres poblacions que també bateren moneda en la mateixa època (segle XVII).

Com i per què la vila reial de Tàrraga torna a fer moneda, de la mateixa forma que en altres temps? Doncs bé, tenim la referència d'altres viles i ciutats que també bateren moneda en la mateixa època, amb la possible concessió i privilegi d'aquesta, del que no consta cap documentació i és tan sols la pròpia moneda la prova de la seva existència. És una possibilitat fiable, ja que és el cas d'altres poblacions.

1. El 30 de juny de 1599, el rei Felip II confirma als de Granollers la facultat que tenen de poder fabricar *menuts* (diners) amb només l'autorització del batlle i concedeix que puguin castigar els falsificadors de la dita moneda.⁵ Granollers comença a encunyar el 1611.

2. El 13 de juliol de 1599, el rei Felip II va atorgar a la població de Banyoles, degut a la falta de moneda menuda, el privilegi de fer *menuts* aprofitant llurs autoritats la celebració de Corts a Barcelona⁶ "...amb la condició que la fabricació fos *franc de despeses* i reduït l'àmbit de circulació a la sotsvegueria de Besalú. També diu la concessió que els *menuts* han de ser de bona lliga...". L'any 1600, Banyoles encunja

moneda segons llicència del rei, confirmada pel virrei duc de Feria.

De la mateixa forma obtenen també llicència les poblacions de Solsona, Girona i Vic. Les seves encunyacions de *menuts* comencen pels volts del 1600 i ho continuen fent en temps del rei Felip fill. Tot fa creure que aquesta és la primera fórmula que Tàrraga obté per fer els diners, amb l'autorització del batlle.

Sembla que la decisió de la vila arrenca vers la mort del rei Felip III, el 31 de març de 1621; el cronista de la vila diu: "fins l'últim moment Tàrraga honra al seu rei...";⁷ i continua: "costaren tants diners a la universitat, aquells funerals, ... que pateix excessius gastos...".⁸ Al rei Felip IV el veiem una sola vegada en comunicació directa amb els targarins. I encara en demanda d'ajuda d'homes i diners per anar contra els francesos.

Malgrat que la vila de Tàrraga té bones relacions amb els virreis:⁹ "Tàrraga fa estalvis". L'1 de novembre de 1621 es féu un consell general per notificar que la universitat, com la major part de les vegades, és endeutada, no té diners, i el que és pitjor, no sap on manllevarlos. Deu més de cinc-centes lliures de pensions de censals endarrerides i moltes pòlisses i albarans a molts oficials i persones de la vila. Hom proposa al consell, com a mesura d'urgència, quasi desesperada, de rebaixar els sous, començant pels paers, continuant per tots els oficials i acabant per tots els qui reben conductes de la universitat.

De censals ja no se'n poden carregar més. El Consell General acorda efectivament de rebaixar els salaris de tots, començant pels dels paers. Sembla que aquesta decisió provoca tensions, però sembla també que els sous no es van tocar.¹⁰

Com a solució, el dit consell de la universitat de Tàrraga, per la població i per remeiar llurs precarietats, crec que pren la distinció d'aprovar fer diners per apariar tots els deutes, amb la fabricació d'uns diners dels quals assumiren les autoritats tota responsabilitat amb eficàcia, l'any 1621.

Amb el diner de l'any 1641, el tema és més complex, com he dit, bé que sembla clar que té l'error del nom del monarca (potser) i de la llegenda al voltant del bust, on apareix ... LONI, que seria CATALONI. I continua PIL. o PILIP. El que és de més raresa és la data i el fet que hi digui CATALONI.

La vila de Tàrraga es revolta contra el rei Felip IV i reconeix com a nou rei i senyor de la vila Lluís de Borbó (Lluís XIII). Per això als diners

hi ha la diferència amb els altres tipus de diners documentats, que porten la data de 1642, juntament amb el bust de Lluís de Borbó sota el coll del rei.



Tàrraga encunja moneda del nou monarca, a més de diners, sisens i rals. Aquests últims també tenen l'error i nom del rei Felip, amb data 1641; si més no, és possible que el dit rei donés llicència en demanar a la vila llurs aportacions econòmiques a favor dels seus interessos i guerra amb França; però en fer-ne un abús, la vila acabà revoltant-se contra ell, i el mateix passà per tot el Principat. De fet, des de Barcelona, el gener de 1641, dona nou permís per a fabricar moneda, amb el bust del rei de França. Aquesta guerra, dita dels Segadors, acabà amb el tractat dels Pirineus l'any 1659 i França s'annexionà la Catalunya nord. El rar del diner de Tàrraga és més de la llegenda de Catalunya, que ells, els Àustria, mai no usaren, crec, en llurs encunyacions, llegenda que sempre fou "Hispania Rex".

Amb això dono per acabat aquest estudi sobre uns diners batuts a la vila reial de Tàrraga del segle XVII, que eren desconeguts i que no són documentats pels historiadors de numismàtica arreu de Catalunya i d'Espanya.

**Moneda de Tàrraga de
Lluís XIII, 1642**

Notes

¹ BOTET SISÓ, Joaquim: *Les monedes catalanes*, Institut d'Estudis Catalans, vol. II, 1908-10. LLOBET PORTELLA, Josep M.: "Les monedes i pallofes de Tàrraga" a *Acta Numismàtica*, V, Cercle Filatèlic i Numismàtic de Barcelona, 1977. CRUSAFONT I SABATER, Miquel: "Les monedes catalanes locals (s.XIV-XVIII)", Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (Filial de l'Institut d'Estudis Catalans), Diputació de Barcelona, 1990.
² CANTÓN PLAYÀ, Pere: *Catalunya i les seves monedes*, Girona, 1992, p.104.
³ GAYÓN, Juan R; Carles CASTÁN: *Las monedas españolas desde los reyes Católicos a Juan Carlos I,*

1474-1977, Madrid, 1976.

⁴ TORRES GROS, Jaume: *Les monedes de la baronia de Bellpuig*, Fundació Roger de Belfort, Bellpuig, 2001.

⁵ CRUSAFONT, *La moneda local catalana*, p. 185.

⁶ CRUSAFONT, *idem*, p. 99.

⁷ SEGARRA I MALLA, Josep M.: *Història de Tàrraga amb els seus costums i tradicions, II (segles XVI-XVIII)*, Museu Comarcal-Tàrraga, 1987, p. 102.

⁸ *Idem*, p. 101 i 104.

⁹ *Idem*, p. 103 i 104.

¹⁰ *Idem*, p. 104.